

két Kazinczyhoz küldött verssel meg is toldva. Ez a hatodik könyv bővül Mayer Erika 1961-i kiadásában Merényitől fölfedezett és kiadott további versekkel.

Ha némi fenntartással elfogadjuk is Berzsenyi költeményeinek első négy könyvét a költő által vállalt kompozícióként, az ötödik s főként a hatodik könyvet nem tarthatjuk ilyennek. A hatodikban Berzsenyi költői karakterét meghatározó, kiemelkedő fontosságú költemények jelentéktelen rögtönzésekkel kerülnek együvé, csúsznak így egy szinte függeléknek minősülő részbe.

Az 1979-i kritikai kiadás időrendjét bírálva két érdekes ötlet vetődött fel. Szajbély Mihály szerint: „A második kiadás négy könyvét követhették volna először is 1808 előtt datálással az összevagy ezekből kimaradt darabjai, majd a levelezésből (több-kevesebb biztonsággal) kikövetkeztethető időrendben a később született versek.” (ItK, 1981, 481.) Kocziszky Éva szerint: „...*célszerű lett volna a Kazinczyinak elküldött csomó anyagát az eredeti sorrendben* – amely magától Berzsenyitől származik – *közölni!*” (It, 1981, 1088.) Könnyű azonban belátni, hogy ezek sem lennének igazán megnyugtató megoldások. Szajbélyé csak az ötödik és a hatodik könyvet vonná össze, igaz, az időrendet figyelembe vevő sorrendben, Kocziszkyé meg eltekintene attól, hogy eredeti sorrendjét, Kazinczy tanácsának engedve, maga a költő adta fel, s fölvetné azt a kérdést is, hogy az összevagy sorrendjében közölt verseken végre szabad-e hajtani a Kazinczy javasolta változtatásokat.

KÓRIZS IMRE

VÁLASZ OROSZ LÁSZLÓ MEGJEGYZÉSEIRE

Orosz László több oldalról is megközelítve pontosítja azt a mellékmondatomat – „Mezei Márta [...] meghagyja azt a sorrendet, amely lényegében Berzsenyi saját kötetkompozíciójával azonos” –, amelyet a szövegben egy bekezdéssel lejjebb magam is pontosítottam. Berzsenyi saját kötetkompozíciójáról csakugyan „csak” az első négy (de legalábbis az első három) könyvvel kapcsolatban beszélhetünk – és azt sem bánom, ha történetesen az én pontatlan fogalmazásom következtében beszélünk végre róla. (NB.: Mezei Márta sorrendje *lényegében* mégis minden biztonnal megegyezik a Berzsenyiével, amennyiben – amíg van ilyen – követi a költő elrendezését. Az a kérdés, hogy a kötetbe nem sorolt verseket hogyan rendezi el, csak ezután következik.)

Költői életművet kronológiai sorrendben kiadni azt jelenti, hogy a mű életrajzi alapú olvasatát tesszük a mű helyére. Ez a kulcskérdés, amit nem lehet azzal elintézni, hogy, mondjuk, Kazinczy belebeszél a versek sorrendjének kialakításába. Arra, hogy a – biztos vagy bizonytalan, ez mindegy – időrendben való közléssel az olvasókat megfosztjuk a költői kompozícióból fakadó esztétikai élménytől, nincs mentség.

Ez a mi esetünkben azt jelenti, hogy Berzsenyi végleges kompozíciójáról – ám beszéljünk csak az első három könyvről – mondhatjuk ugyan, hogy nem „Berzsenyi eredeti szándékával teljesen egyező”, hogy „inkább Kazinczy tekintélyének engedő megalkuvás”, de nem rehabilitálhatjuk vele szemben valami romantikus eredetiség- és zsenikultusz nevében a szegény, gyámoltalan költő ún. eredeti elképzeléseit. Arról nem is beszélve, hogy ahol valaki megalkuvást lát, ott másvalaki esetleg éppen a fokozott műgondot, a minden szót külön mérlegre tevő megfontolást véli felfedezni.

Ami a versek ún. összövegeit illeti, ezek ugyanúgy más lapra tartoznak, mint a költő által végül is kötetbe nem sorolt versek. Ha az összövegek közlésére mód nyílik – ahogyan hasonló kiadásuk már megjelent –, semmi sem indokolja sorrendjük megváltoztatását, hiszen esztétikai szempontból a mű szerzői sorrendje fontosabb, mint a „szerzési” sorrend. A kötetbe nem sorolt – későbbi vagy kihagyott – verseket leginkább időrendben szokás közölni, ami mellett még esetleg a műfaji szempont jöhetne szóba, amelynek érvényesítésével elkerülhető lehetne, hogy „kiemelkedő fontosságú költemények jelentéktelen rögtönzésekkel” kerüljenek együvé.